

MAHPUS ANNE-BABALAR ve ÇOCUKLARI

Mahpus Anne-Babaların Çocuklarıyla İlişisinde
Yol Gösterici El Kılavuzu



Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir
This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey



Genel Durum:

Türkiye’de Aralık 2015 itibariyle 18 yaş üstü 173.894 tutuklu ve hükümlü bulunmaktadır. Bu sayının yaklaşık % 70’ini (120.588) 18-40 yaş arası genç ve orta yetişkin mahpuslar oluşturmaktadır. Genç mahpusluğun bir sonucu olarak, mahpusların aileleri ve çocukları da hapsedilme sürecinde etkilenmekte, her bir mahpusun en az bir çocuğu olduğu düşünüldüğünde en az 4.076 çocuk annesini, 116.512 çocuk ise babasını dışarıda beklemektedir.



Anne ya da babası cezaevinde olan çocuk sayısına ilişkin resmi bir istatistik olmadığından, ortaya koyulan sayılar öngörülerden oluşmaktadır. Ancak konuya ilişkin Avrupa ve Amerika’daki rakamlar oldukça sarsıcıdır. Avrupa Birliği ülkelerinde her yıl 800.000 çocuk anne ya da babasının hapsolmasına şahit olmakta ve onlardan ayrı kalmakta, Amerika Birleşik Devletleri’nde ise 2.7 milyon anne ya da babası cezaevinde olan çocuk bulunmaktadır.

Anne ya da babası cezaevinde olan çocuklar korku, utanç, sosyal izolasyon ya da etiketlenme yaşayabilmekte, gelişimlerini riske atacak bir dizi zorlukla baş etmek zorunda kalmaktadır. Anne ya da babası cezaevinde olan çocuklar diğer dezavantajlı çocuklar gibi toplumsal yaşamda ayrımcılık, sosyal dışlanma ve yoksulluk riskiyle de karşı karşıyadır. Anne ya da babanın hapsolme süreciyle birlikte çocuklar da hapisane ve adalet sistemiyle tanışmakta, yaşadıkları belirsizlik ve istikrarsızlık nedeniyle ebeveyn bağlanmasından yoksun kalmakta, çoğu durumda anne-babalarının tutuklanma sürecine şahit olmakta ve yaşadıkları bu hassas durumdan ötürü okulda ve toplumda zorbalığa/dışlanmaya maruz kalabilmektedir.

Tüm bu zorlu süreç çocukları duygusal olarak örselediği gibi, anne-babası cezaevinde olan çocuğa hizmet sunan personelin ve bakım sağlayan kişilerin de daha hassas ve özenli olmasını gerektirmektedir. Özellikle anne-babanın tutuklanma sürecinde kolluk kuvvetlerinin, okul çağındaki çocuklar için öğretmenlerin, çocuklarla çalışan psikolog ve sosyal çalışmacıların ve cezaevlerindeki infaz koruma memurunun ve psiko-sosyal servis uzmanlarının konuyla ilgili bilgi ve donanım sahibi olması oldukça önemlidir. Aksi halde anne ya da babası cezaevinde olan çocukların yaşayacağı hak ihlalleri kaçınılmaz olacaktır.

Bekleyen çocuğun ihtiyaçları nelerdir?

Çocuğun güvenlik ve düzen ihtiyacı vardır...

- Çocuğun kendisine güven veren bir “düzen” içinde yaşamaya ve başına ne geleceğini bilmeye ihtiyacı vardır. Belirsizlik çocuğun kendisini güvende hissetmesine engel olur. Bu nedenle ebeveyni cezaevinde olan çocuğa anne ya da babasının nerede olduğu açıklanmalı; ne sıklıkla görüşülebileceği, tehlikede olmadığı ve sağlığının yerinde olduğu bilgisinin verilmesi gerekir.

Çocuğun mevcut durumu bilmeye ihtiyacı vardır...

- Çocuklara dürüst davranmak gerekir. Çocuğun yaşına ve gelişimine uygun olarak doğru bilgi verilmeli, soruları yanıtlanmalıdır. Çocuğun sorularını geçiştirmek ya da yanıtız bırakmak, daha kötü durumlara neden olabilir. Çocuklar zihinlerinde oluşan boşlukları kendi hayal güçleriyle ve genelde daha kötü senaryolarla doldurur.
- Anne-babası cezaevinde olan çocuğa süreç anlatılmalı, tutukluluk, mahkeme ve sonrasında olacaklar çocuğun yaşına uygun olarak açıklanmalıdır.
- Çocuk anne ya da babasının güvende olduğunu bilmek isteyecektir. Bu nedenle çocuğa anne ya da babasının gündelik hayatı anlatılmalıdır. Örneğin, anne ya da babasının nasıl bir mekanda olduğu, ne yediği, yanında başkalarının olup olmadığı gibi sorular yanıtlanmalıdır.

Çocuğun duygularını ifade etme ihtiyacı vardır...

- Çocuk, anne-babasının cezaevine giriş sürecinde çeşitli karmaşık duygular yaşayabilir.
- Yakalanma sürecinde korku ve panik; tutukluluk sürecinde endişe ve mucize bekleme; hüküm-duruşma sonrası ümitsizlik ve hayal kırıklığı; tahliye sonrası ise değişen ihtiyaçlar nedeniyle kafa karışıklığı hissedebilir.



- Çocuğa tüm duygularını yansıtabilmesi için fırsat sunulmalıdır. Çocuk üzüntü, korku, utanç ve öfkesini ifade edebileceğini bilmelidir.
- Yetişkinler olarak çocuğa “ağlarsan üzülürüm”, “anneni/babanı görmeye gelmezsen sana küser” gibi ifadelerden tamamen kaçınılmalı, çocuğun duyguları anlaşılmalıya çalışılmalıdır.



- Çocuk, anne ya da babasının cezaevi süreciyle birlikte aile yaşamında önemli bir değişim yaşar. Bazı hallerde dışarıda olan ebeveyn çocuğa bakım sağlarken, çoğu durumda çocuğun yaşadığı mekan ve kişiler değişebilmektedir. Mümkün olduğunca çocuğun düzenini değiştirmeden ya da en az değişimle bu süreç atlatılmalı ve çocuğun sabit bir düzende kalması sağlanmalıdır.
- Eğer hapsolan kişi babaysa, dışarıda çocukların bakımını üstlenen kişi çoğunlukla anneler olmakta, ancak anneler hapsediğinde babalar çocukların bakımını bir başkasına devretmekte ya da destek olarak sürdürmektedir. Bu anlamda annesi cezaevinde olan çocuklar daha fazla zorlukla karşı karşıya kalmakta, gündelik hayat düzenleri daha fazla değişmektedir.

Çocukla, cezaevindeki anne ya da babasının ilişkisini sürdürmek neden önemlidir?

- Çocukla cezaevindeki anne ya da babasının ilişkisinin devam etmesi, çocuğun hem yaşadığı ebeveyn ayrılığının etkisini en az hasarla atlatması, hem de tahliye sonrası süreçte ilişkinin kaldığı yerden devam edebilmesi adına oldukça önemlidir.
- Bu ilişki açık ya da kapalı görüşlerin yanı sıra mektuplaşma ve telefon aracılığıyla da sürebilir.
- Çocuk küçük yaşta olsa bile, mektuplaşma ritüeli ilişkiyi güçlendirir. Özellikle küçük çocuklarda tek bir tane yerine kısa ama çok sayıda mektuplaşma, cezaevindeki anne-babanın bulunduğu yeri resmetmesi, yattığı yatağı ya da odasını çizmesi ilişkiyi sürdürmek adına oldukça etkilidir.

Cezaevindeki bir ebeveynseniz burada yazan bilgilere bir yakınınız aracılığı ile ulaşıyor olabilirsiniz...

Cezaevinde olmak başlı başına zorlayıcı bir süreç iken, bu süreçte çocuğunuzdan ayrı kalmanın duygusal ağırlığını en aza indirmek için size bazı önerilerimiz olacak:

- Duygularınızın farkında olmaya çalışın. Duygularınızı inkar eder ya da görmezden gelerseniz kendi içinize kapanır ve çocuğunuzdan uzaklaşırsınız. Öncelikle kendiniz için ama en çok da çocuğunuz için kendinizi önemseyin. Unutmayın; fiziksel kısıtlılıklar çocuğunuzla aranızdaki duygusal bağı zayıflatamaz...
- Günlük tutun, duygu ve düşüncelerinizi düzenli bir şekilde yazmaya çalışın. Bu sizi biraz olsun rahatlatacaktır.
- Her bireyin güçlü ve zayıf yönleri vardır. Cezaevinde oluyor olmanız sadece güçsüz yönlerinizi hatırlamanıza neden olabilir. Bu nedenle güçlü yönlerinizi anımsayın, güçlü yönlerinizin bir listesini yapın ve kendinize sıklıkla hatırlatın. Örneğin; çok iyi yapabiliyorum, ... yılında ... başarmıştım gibi.
- Sizinle aynı durumda olan diğer anne-baba mahpuslarla tecrübelerinizi paylaşın, birbirinize destek vermeye çalışın. Cezaevinde edindiğiniz dostlarınızla konuşmak ve kişisel deneyimlerinizi

paylaşmak size iyi gelecektir. Ayrıca dışarıdaki yakınlarınız ve dostlarınızla da iletişiminizi devam ettirmeye gayret edin.

- Cezaevinde olsanız bile yaşadığınız stres ve gerginliği azaltmanın yollarını arayın. İlginiz doğrultusunda hobiler edinin, çeşitli uğraşlarla oyalanın, imkanınız varsa toprakla ilgilenin, kurum tarafından yürütülen iş atölyelerine katılın.



- Çocuğunuza bakım veren kişiyle mümkünse temas halinde olmaya çalışın, onunla iletişimde kalmaya çalışın. Bu hem çocuğunuzun durumunu takip etmeniz hem de bakım verenin manevi sorumluluğunu hafifletmesine yardımcı olacaktır.

- Çocuğunuza ve ona bakım veren kişiye karşı anlayışlı ve sabırlı olmaya çalışın. Her ne kadar cezaevinde olan siz olsanız da, dışarıdakiler de en az sizin kadar bu süreçten etkileniyor olabilir.
- Çocuğunuzu daha iyi tanımak adına çocuk gelişimi ve psikolojisiyle ilgili kitaplar okuyabilirsiniz. Bilgilendikçe kendinizden daha emin olursunuz. Bu kitaplara kurumunuzdaki kütüphaneden ulaşabilir ya da imkanınız varsa yakınlarınızdan isteyebilirsiniz.
- Çocuğunuza karşı dürüst ve samimi olun. Bakım veren kişiden de aynı dürüstlüğü bekleyin. Çocuğunuzu oyalamak, ona yalan söylemek, nerede olduğunuz konusunda yanlış bilgiler vermek sadece kısa süreli çözümler olacaktır. Uzun vadede bu eksik ya da yanlış bilgilendirme çocuğunuzla ilişkinizi bozabilir.
- Özellikle küçük çocuklar anne-babalarının başlarına bir şey geldiğinde buna kendilerinin neden olduğunu düşünebilir. Bu tür bir algıya yol açmamak adına çocuğunuza cezaevinde olmanızın onunla bir ilgisinin olmadığını ifade edin.
- Aynı şekilde, sizin cezaevinde olmanızın çocuklara bir sorumluluk yüklediğini, kendilerinin hayatlarına bir zarar gelmeyeceğini net bir şekilde ifade edin ve çocuğunuzun kendiyle ilgili duyduğu olası korku ve kaygıyı azaltın.

Çocuğunuz da en az sizin kadar yaşanan duruma uyum sağlamakta zorlanıyor olabilir. Çocuğunuzun bu uyum sürecini daha kolay atlatması için alttaki önerileri hayata geçirebilirsiniz:

Cezaevine ilk girdiğinizde;

- Çocuğunuza güvende olduğunuzu anlatın, size dair duyduğu endişe ve korkuyu hafifletmeye çalışın.
- Yaşadığınız yeri hem sözel yollarla hem de mektuplaşma sürecinde çizerek ve tasvir ederek açıklamaya çalışın, çocuğunuzun rahatlatın.
- Çocuğunuzun tüm sorularını cevaplamaya çalışın, süreç hakkında bilgi verin.

Örneğin, duruşma gün ve saatlerinizi, sizle beraber bu sürece kimlerin ne şekilde dahil olduğunu (avukat vs.) çocuğa aktarmalısınız. Çocuğunuza bakım veren kişilerden de doğru bilgileri çocuğunuza yaşına ve gelişimine uygun olarak aktarmasını isteyin. Aksi halde çocuklar verilen eksik bilgileri, yetişkinler konuşurken duyabilir ya da uzak bir yetişkinin (komşu, akraba gibi) gereksiz bilgi paylaşımı ile öğrenebilir. Olayları bu şekilde öğrenmesi, çocuğunuzun güvenini daha da sarsacaktır.

- Çocuğunuzla ne sıklıkla, hangi yollarla haberleŖeceđinizi/ grŖeceđinizi, ne kadar bir süre ayrı kalacağınızı (eğer belliyse) anlatmaya çalıŖın. Bu bilgiler henüz net değilse de, bilmediğinizi ama öğrenir öğrenmez kendisiyle paylaŖacađınızı belirtin.
- Kendinizle birlikte çocuğunuzun da moralini yüksek tutmaya çalıŖın. Bir araya geldiğinizde aŖırı duygusal tepkiler vermek çocuğunuzu da yıpratacaktır. Unutmayın ki, çocuğunuz sizi güvende ve mutlu görmek istiyor olacaktır.



Cezaevi sürecinde;

- Çocuğunuzun hayatı, okul yaşamı ve arkadaş ilişkileriyle ilgili mümkün olduğunca çok şey öğrenmeye çalışın. Böylece görüştüğünüzde konuşulacak konular olacaktır. Çocuğunuzla temasta kalırsanız, o da sizi hayatının bir parçası olarak görmeye devam edecektir.
- Çocuğunuzla ilişkinizi sürdürmek için düzenli görüşmeye, konuşmaya ve aranızdaki sevgi bağına ona her fırsatta hissettirmeye çalışın.

Ziyaretler süresince;

- Sabırlı olmaya çalışın. Çocuğunuz ziyaret günü size mesafeli davranırsa ona küsmeyin ya da kırılmayın. Her birey gibi, çocuklarında iyi ya da kötü günleri olabilir, anlayış gösterin.
- Özellikle ergenlik dönemindeki çocukların daha hassas, hırçın ya da kırılgan olabileceğini aklınızda bulundurun. Bu tutumlar sizin cezaevinde olmanızdan bağımsız olarak, çocuğunuzun geçtiği dönemle ilgili olabilir. Sizinle görüşmek istememesi, telefonlarınıza çıkmaması ya da size öfkesini yansıtmaması gibi durumlarda çocuğunuza kırılmamaya çalışın, yine de çocuğunuzla tüm iletişiminizi sürdürmeye gayret edin.

- Yaşadığınız zorlukları çocuğunuza yansıtmaktan kaçının. Kurduğunuz cümlelere ve duygularınızı nasıl ifade ettiğinize dikkat edin. Çocuğunuza bakım veren kişinin yanında, çocuğunuzun gelişimine uygun olmayan sohbetler içine girmekten kaçının. Bu tür özel konuşmaları ayrıca telefon ya da mektuplaşma yoluyla sürdürmeye çalışın.
- Çocuğunuzla ziyaretler süresince fırsat olduğunca sohbet edin, hayatındaki gelişmeleri dinleyin, ona hikayeler anlatın.
- Çocuğunuzun ziyaretten sonra verebileceği duygusal tepkilere hazırlıklı olun. Sizden ayrılmak istemeyebilir, ağlayabilir ya da tam tersi uzak durabilir. Tüm bu tepkilere hazırlıklı olun.
- Ziyaretin bitiminde ayrılık iyice zorlaşabilir, bu nedenle süreyi uzatmamaya çalışın. Ziyaret sonunda çocuğunuzu sözel olarak telkin etmeye çalışın ya da bakım verenden çocuğunuzu sakinleştirmesini isteyin. Onu sevdiğinizi, yine görüşeceğinizi söyleyin ve görüşme alanından ilk ayrılan siz olun. Aksi halde çocuğunuz için her görüş duygusal olarak çok yıpratıcı olacaktır.
- Eğer çocuğunuzu bakım veren kişiler ziyarete getirmiyor, sizinle görüştürmüyor ya da sizden uzak tutuyorsa avukatınızdan ya da kurum savcısından yasal haklarınızı öğrenin.



Bekleyen Çocuk Projesi

Anne ya da babası cezaevinde olan çocuklar, eğer dışarıdaki ebeveyni bakımını üstlenemiyorsa, kurum bakımında ya da yakın akrabalarının (anneanne, teyze, babaanne gibi) desteği ile büyümektedir. Bu süreç çoğu zaman hem bakım verenler hem de çocuklar için duygusal olarak oldukça zorlayıcı olmakta ve ebeveynlerden birinin hapiste olması çocuğun gelişimini ve eğitim hayatını ciddi şekilde etkilemektedir.

Sivil Toplum Diyalogu Bekleyen Çocuk Projesi, bu ihtiyaçlardan yola çıkarak, anne ya da babası cezaevinde olan çocuklara hizmet sunan kişi ve kurumların kapasitesini güçlendirmek ve toplumda bu gruba ilişkin farkındalık yaratmak amacıyla 15 Şubat 2016'da başlamış ve yaklaşık bir yıl sürecektir.

Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı (TCYOV) yürütücülüğü, Children of Prisoners Europe (COPE) ile Türkiye Korunmaya Muhtaç Çocuklar Vakfı (KORUNCUK) ortaklığı, Öğretmen Akademisi Vakfı (ÖRAV) ile İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Yüksekokulu Sosyal Hizmet Bölümü iştiraki ve T.C. Adalet Bakanlığı onayı ile yürütülen proje kapsamında, Avrupa Birliği'ndeki örnek çalışmalar ziyaret edilmekte, mahpus anne-babalar ve cezaevlerindeki personelle çalışmalar yürütülmekte, öğretmenlerin konuyla ilgili bilgi sahibi olması sağlanmakta, kamuoyunda konuya ilişkin farkındalık oluşturulmakta ve kurulacak danışma kurulu ile konunun savunulması çalışmaları üstlenilmektedir.

Bekleyen Çocuk , Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından yürütülen, Merkezi Finans ve İhale Biriminin sözleşme makamı olduğu Sivil Toplum Diyalogu programının eğitim başlığı altında yer alan projelerindendir. Sivil Toplum Diyalogu Programının, Türkiye ve Avrupa Birliği yesi ülkelerden sivil toplum kuruluşlarının, ortak bir konu etrafında bir araya gelerek, toplumların birbirini tanınmaları, karşılıklı bilgi alışverişinde bulunmaları ve kalıcı diyalog kurmalarını sağlayan bir platform olarak geliştirilmiştir.

Bu kılavuz aracılığıyla, anne ya da babası cezaevinde olan çocuklarla ilgili bir bilgi rehberi oluşturmak, mahpus anne-babaların güçlendirilmesini sağlamak ve konunun savunusunu yapmak amaçlanmaktadır.

BEKLEYEN ÇOCUK

TCYOV Genel Merkez

Rıhtım Cd. Yoğurtçu Şükrü Sk. No:19, 34714 Kadıköy - İSTANBUL
T: (216) 449 39 99 - F: (216) 414 90 78 E-mail: tcyov@ttmail.com
www.tcyov.org www.siviltoplumdiyalogu.org

Bu kılavuz Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti'nin mali desteğiyle üretilmiştir.
Bu kılavuzun içeriğinden sadece Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği,
Türkiye Cumhuriyeti veya Avrupa Birliği Bakanlığı'nın görüşlerini yansıttığı şeklinde yorumlanamaz.